

PROGNÓZY VÝVOJA NA TRHU PRÁCE V SR II

Krátkodobá prognóza vývoja na trhu práce v roku 2017

ITMS 2014+312031N138

časť 1/3

Jún 2018

Úvod

Prognóza, z gréckeho slova pro = pred, gnosis = poznanie, je systematicky odvodená výpoveď o budúcom stave objektívnej reality, je to stanovená pravdepodobnosť ďalšieho vývoja. Tvrdenia sa opierajú o vedecké poznatky.

Funkčný systém prognózovania vývoja potrieb trhu práce a prípravy a uplatniteľnosti absolventov je neoddeliteľnou súčasťou cieleného budovania a rozvoja spoločnosti. Slovenská republika prostredníctvom definovania potrieb, vymedzenia rozvoja a strategického smerovania všetkých sektorov v národnom hospodárstve pomenuje vlastné smerovanie, také, ktoré zabezpečí dosiahnutie želateľnej úrovne – neustále zvyšujúcu sa kvalitatívnu úroveň životných a pracovných podmienok obyvateľov Slovenskej republiky.

Slovenská republika sa prostredníctvom kvalitného prognózovania potrieb spoločnosti začleňuje medzi krajiny, ktoré výsledky prognóz cielene využívajú na zlepšovanie politiky vzdelávania, zvyšovanie zamestnanosti a na uspokojovanie potrieb trhu práce. Dobré podmienky na život prinášajú spokojnosť obyvateľov, zvyšovanie produktivity práce, zvyšovanie zdrojov a možností na uplatnenie sa a ďalší rozvoj krajiny i jej obyvateľov.

Za ostatných 10 rokov zaznamenala európska ekonomika najsilnejší rast. Základnými podmienkami na rast ekonomiky boli rastúce mzdy a tvorba nových pracovných miest. Zamestnanosť v eurozóne je vyššia ako kedykoľvek predtým. Spoločnosti zvýšili investície, znížili finančné náklady, zvýšil sa export.

V Slovenskej republike sa očakáva v rokoch 2018 a 2019 hospodársky rast vďaka investíciám a vývozu až na úrovni 4%. Znamená to, že na trhu práce bude pretrvávať a rásť v krátkodobom horizonte nerovnováha vo forme nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily. Kladným dôsledkom bude pokračovanie v znižovaní nezamestnanosti. Avšak negatívnym dôsledkom je vyššie riziko straty príležitostí, t.j. nerealizovanie produkcie a jej strata alebo presun do iných krajín. Podobná situácia je v Nemecku, kde nemecký ekonomický inštitút kvantifikoval, že pre nedostatok kvalifikovaných pracovníkov krajina prichádza o takmer 1 % hrubého domáceho produktu.¹

Aby sme mohli v maximálnej miere saturovať deklarované potreby trhu práce a minimalizovať negatívne dopady nerovnováhy na trhu práce, je nevyhnutné prostredníctvom prognózovania potrieb nielen kvantifikovať potreby trhu práce (prvý, nevyhnutný a základný krok), ale aj podrobne zdefinovať požiadavky na vedomosti, zručnosti, schopnosti a kľúčové kompetencie absolventov škôl,

---

¹ Zdroj TASR 16.4.2018

ktoré zamestnávateľa od absolventov vyžadujú a očakávajú aj so zreteľom na digitalizáciu a ďalšie prichádzajúce zmeny súvisiace s Industry 4.0 (druhý nevyhnutný krok).

Do popredia sa tak dostávajú otázky – Ako zapojíme zamestnávateľov do rozvoja zručností? Ako sa budú realizovať prepojenia medzi dopytom po očakávaných zručnostiach pre zamestnávateľov a ponukou odbornej prípravy pre trh práce? Ako budeme reformovať systém rozvoja zručností a odborného vzdelávania a zvyšovať tým dopyt po zručnostiach? Aké vytvoríme mechanizmy na prenos informácií medzi zamestnávateľmi? Aké mechanizmy nastavíme na zabezpečenie zvyšovania kvality v odbornom vzdelávaní a príprave?

Uznesenie vlády SR č. 273 k Návrhu národných priorít implementácie Agendy 2030 zo dňa 13. júna 2018 upriamuje pozornosť na skutočnosť, že napriek kontinuálne klesajúcej miere nezamestnanosti a stúpajúcej miere zamestnanosti v SR stále zostáva aktuálnou výzvou vysoká miera dlhodobej nezamestnanosti a problém štruktúrnej nezamestnanosti, kedy ponuka pracovných síl nekorešponduje s dopytom po práci. Cieľom hospodárskeho a sociálneho rozvoja SR je prechod od ekonomiky založenej na nízkych mzdách a daniach na znalostnú ekonomiku založenú na vysokých mzdách, správne nastavených daniach a inováciách, v súlade s prioritami Európskej stratégie zamestnanosti.

Európsky semester 2018 – odporúčania pre jednotlivé krajiny zo dňa 23. mája 2018 (COM(2018) 400) zdôrazňujú, že tempo rastu európskej ekonomiky je najrýchlejšie za posledných desať rokov, zamestnanosť dosahuje rekordné úrovne, znova sa investuje a zlepšil sa aj stav verejných financií. Podľa prognózy Komisie z jari 2018 sa naďalej výrazný rast mierne spomalí, keďže hospodársky rozmach čoraz viac ohrozuje nestabilita globálnych finančných trhov a obchodný protekcionizmus. Cieľom navrhovaných odporúčaní Komisie pre jednotlivé krajiny na rok 2018 je plnohodnotne využiť priaznivý hospodársky výhľad a podporiť členské štáty pri uskutočňovaní potrebných štruktúrnych reforiem a zdravých fiškálnych politík. V súvislosti s nedávnymi pozitívnymi trendmi by sa úsilie malo zamerať na povzbudenie hospodárskej a sociálnej konvergenie medzi členskými štátmi, ako aj vnútri nich. Európa by takisto mala podporovať také reformy, ktoré pripravujú jej pracovnú silu na budúcnosť a čoraz rozsiahlejšiu digitalizáciu, znižujú príjmové nerovnosti a podnecujú tvorbu pracovných príležitostí, najmä pre mladých ľudí.

Vzhľadom na technologické zmeny a demografické výzvy je pre inovácie a rast produktivity nevyhnutné investovať do zručností relevantných k budúcim očakávaným požiadavkám trhu práce. Aby sa každý mohol plnohodnotne zapájať do života spoločnosti, resp. samostatne podnikať, je nevyhnutná taktiež aktualizácia **odborná príprava a rekvalifikácia**, prechod od nízko kvalifikovaných

k vyššie kvalifikovaným kariérnym príležitostiam. Slovensku sa v tejto súvislosti odporúča prijať rozhodné opatrenia politiky zamestnanosti a primerane investovať do rozvoja ľudských zdrojov.

Hodnoverné informácie **o potrebách a požiadavkách zamestnávateľských subjektov** na efektívne investície do zručností, vedomostí a schopností pracovných síl v členení podľa profesií, odvetvových ekonomických činností a regiónov zabezpečujú v SR kvalifikované analýzy a **prognózy vývoja na trhu práce realizované v gescii Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej tiež len MPSVR SR)** podľa Zákona č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a Zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Vzdelávanie a príprava pre trh práce v súlade s prognózami vývoja na trhu práce má nezastupiteľnú úlohu pri naplňovaní všetkých národných priorít implementácie Agendy 2030 a je kľúčovým faktorom vytvárania podmienok dostupnosti kvalitných pracovných príležitostí na otvorenom trhu práce pre všetky skupiny obyvateľstva SR a jej jednotlivých regiónov.

Ambíciou predkladaného výstupu z národného projektu je prostredníctvom relevantných dát o očakávanej budúcnosti na trhu práce napomôcť minimalizovať disparity na trhu práce, ako aj ich negatívne dopady na našu krajinu a jej ďalší rozvoj.

Manažérske zhrnutie

Potreby trhu práce sú tvorené potrebami zamestnancov v podnikoch, potrebami zamestnancov u Fyzických osôb-podnikateľov a celospoločenskou potrebou Fyzických osôb-podnikateľov. Prvýkrát v histórii samostatnosti Slovenskej republiky sú súčasné a budúce potreby trhu práce identifikované komplexne a konzistentne za všetky tieto kategórie.

Za ostatných 5 rokov prebieha v podmienkach SR sústavný a výrazný progres v sledovaní a vyhodnocovaní potrieb trhu práce. Prakticky ešte ani v roku 2011 neexistovala ani len akákoľvek relevantná definícia toho, čo to vlastne potreby trhu práce sú, a to napriek tomu, že tento pojem sa v diskusiách vágne používal. Až realizáciou Národného projektu Prognózy vývoja na trhu práce v SR nastala nová éra sledovania potrieb trhu práce, ktoré boli prvýkrát jasne definované a kvantifikované. Od tohto obdobia je komplexný aparát sledovania potrieb trhu práce pravidelne aktualizovaný, inovovaný a rozširovaný vzhľadom na širokospektrálne využitie v celospoločenskom kontexte.

Prvým vyvinutým ukazovateľom v roku 2013 bola dodatočná potreba zamestnancov, ktorá vyjadrovala budúci počet pracovných príležitostí, ktoré nebudú uspokojené z aktuálne zamestnaných osôb. Skladala sa z expanzného dopytu vyjadrujúceho rozdiel medzi počtom vzniknutých a zaniknutých pracovných miest a nahradzujúceho dopytu vyjadrujúceho počet uvoľnených pracovných miest v dôsledku odchodu zamestnancov z trhu práce.

Spôsob výpočtu dodatočnej potreby zamestnancov prešiel viacerými inováciami a vylepšeniami, avšak do súčasnosti tento ukazovateľ zahŕňal len potreby zamestnancov v jednotlivých podnikoch a organizáciách². Zamestnancov však potrebujú aj fyzické osoby – podnikatelia (FO-podnikatelia), ktorých nie je zanedbateľný počet, a preto boli všetky modely výrazne inovované a prvýkrát v histórii rozšírené aj na túto dôležitú oblasť národného hospodárstva. Historicky prvé výsledky potrieb zamestnancov u fyzických osôb - podnikateľov sú práve súčasťou predkladanej štúdie.

Cieľom riešiteľského tímu však bolo zohľadniť potreby trhu práce skutočne komplexne. To znamená zahrnúť všetky kategórie národného hospodárstva, kde by mohli vznikať potreby trhu práce. Zväčša sa hovorí o tom, koľko potrebujeme zamestnancov, koľko je voľných pracovných miest a pod., do súčasnosti sa však v úvahách len zriedkakedy uvažovalo o tom, že spoločnosť ako celok potrebuje aj samotných fyzických osôb - podnikateľov. Je to zväčša spôsobené tým, že pre túto kategóriu existuje len málo indikátorov. Napríklad to, že máme málo obkladačov, ktorí by nám obložili kúpeľňu alebo

² V analýze ďalej používame aj skrátenú formu dodatočná potreba zamestnancov v podnikoch. Sú v nej však zahrnuté aj potreby organizácií verejného sektora.

málo kaderníkov, ktorí by nás ostrihali, sa nedozvieme z počtu voľných pracovných miest. Tieto osoby totiž dopytuje spoločnosť ako celok, ktorá však neinzeruje voľné pracovné miesta. Napriek tomu sú aj tieto osoby potrebné a tiež budú musieť byť pripravené v systéme celoživotného vzdelávania.

Riešiteľský tím preto súčasne vyvinul model celospoločenských potrieb fyzických osôb - podnikateľov, ktorého historicky prvé výsledky sa nachádzajú v predkladanej štúdii. Rovnako tak ako potreby zamestnancov, aj potreby fyzických osôb - podnikateľov sa skladajú z ekonomickej expanzie a náhrady pracovných síl. Dodatočná potreba zamestnancov v podnikoch, dodatočná potreba zamestnancov u fyzických osôb - podnikateľov a celospoločenská potreba fyzických osôb - podnikateľov³ tvoria spolu **dodatočnú potrebu pracovných síl**, ktorá je finálnym a komplexným pohľadom na dodatočný dopyt po práci v podmienkach SR. V predkladanej štúdii sa nachádzajú prognózy dopytu vo všetkých uvedených kategóriách na roky 2018-2019. **Prognózy sú realizované na základe aktuálnych dát o vývoji a štruktúrach zamestnanosti v definovaných členeniach v roku 2017.**

Schéma č.1: Potreba doplnenia pracovných síl

³ Jedná sa o fyzické osoby-podnikateľov vrátane slobodných povolání a samostatne hospodáriacich roľníkov.

Rok 2017 bol typický pokračujúcou výraznou ekonomickou expanziou na trhu práce z roku 2016. Počet zamestnaných osôb vzrástol v roku 2017 o približne 52 tisíc osôb, pričom v roku 2016 bol tento nárast historicky najvyšší na úrovni 55 tisíc osôb⁴. Dopyt na trhu práce bol v roku 2017 ťahaný predovšetkým priemyslom, v ktorom vzrástol počet zamestnaných osôb medziročne o viac ako 20 tisíc. Výraznú expanziu na trhu práce zaznamenali tiež odborné, vedecké a technické činnosti, ako aj činnosti v oblasti nehnuteľností s rastom počtu zamestnancov o 7-8 tisíc v roku 2017. Na druhej strane, ani výrazná ekonomická expanzia nedokázala zastaviť ďalší pokles poľnohospodárstva, ktoré kontinuálne od roku 2015 klesá o viac ako tisíc osôb ročne a v roku 2017 poklesol počet zamestnaných osôb o ďalších približne 1,5 tisíc osôb.

V roku 2017 sa však vystupňoval problém nedostatku pracovných síl predovšetkým v priemysle a v skutočnosti v SR vzniklo väčšie množstvo pracovných príležitostí ako v roku 2016. Boli však uspokojené v menšej miere ako v roku 2016, keďže počet disponibilných uchádzačov o nezamestnanie, ako aj počet absolventov prichádzajúcich na trh práce bol v roku 2017 nižší ako v roku 2016. Výrazný nedostatok pracovných síl v súčasnosti brzdí rast zamestnanosti a ekonomiky.

Výrazná ekonomická expanzia na trhu práce z roku 2017 bude pokračovať aj v rokoch 2018 a 2019. Od roku 2020 sa očakáva, že expanzia na trhu práce bude v dôsledku prehrievania ekonomiky mierne spomaľovať, stále však bude na vysokých úrovniach. Prináša to výrazný potenciál pre ďalší pokles nezamestnanosti a rast úrovne zamestnanosti. Povolenie zamestnávania cudzincov z tretích krajín v oblastiach s nedostatkom pracovných síl môže výrazne pomôcť k historicky najvyšším nárastom zamestnanosti a ekonomiky, ak sa podarí uspokojiť aj neuspokojený dopyt z obdobia rokov 2016-2017, resp. obsadiť nakumulované voľné pracovné miesta z ostatných dvoch rokov.

Dodatočná potreba trhu práce do roku 2019 bude na úrovni takmer 190 tisíc osôb. Viac ako 80 % z nich budú potrebovať podniky, 12 % bude tvoriť celospoločenská potreba fyzických osôb - podnikateľov a zvyšok bude predstavovať potreba zamestnancov u fyzických osôb - podnikateľov.

Dodatočné potreby trhu práce vyjadrujú budúci dopyt na trhu práce, ktorý vznikne nad rozsah v súčasnosti zamestnaných osôb. To znamená, že ich bude možné uspokojiť jedine z radov v súčasnosti nezamestnaných osôb, absolventov prichádzajúcich na trh práce alebo osobami zo zahraničia

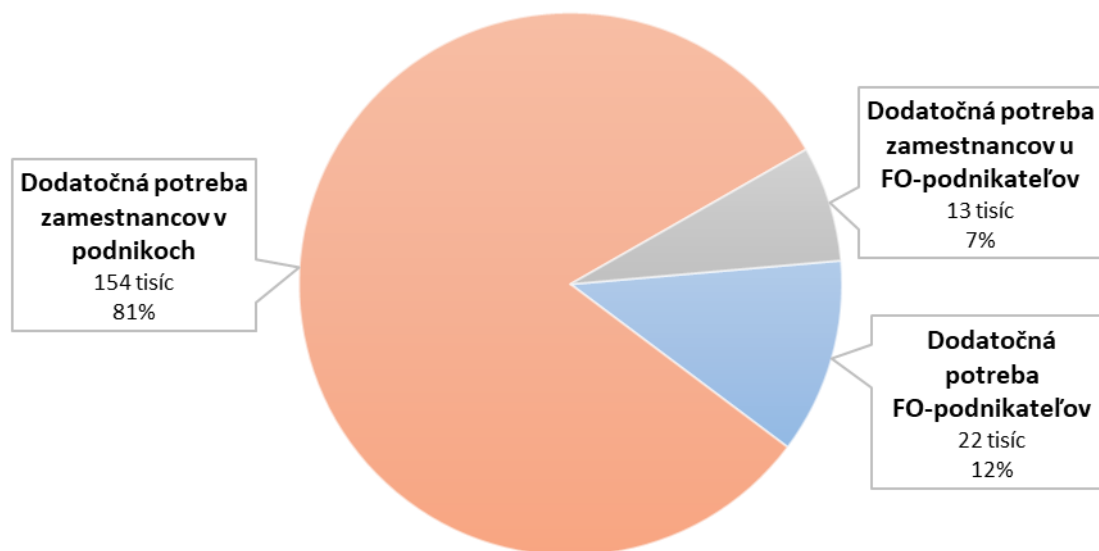
---

⁴ zamestnanci ESA2010

(občania SR pracujúci v zahraničí a príslušníci iných krajín). Podniky budú do roku 2019 potrebovať dodatočne približne 150 tisíc osôb, ďalších 22 tisíc osôb bude predstavovať celospoločenské potreby fyzických osôb - podnikateľov a 13 tisíc zamestnancov budú dodatočne potrebovať fyzické osoby - podnikatelia.

Graf č. 0.1: Dodatočná potreba pracovných síl v období 2018-2019

Zdroj: TREXIMA Bratislava

Celková dodatočná potreba trhu práce bude v roku 2019 nižšia ako v roku 2018. Utlmenie expanzie bude kompenzované rastom náhrady pracovných síl v roku 2019.

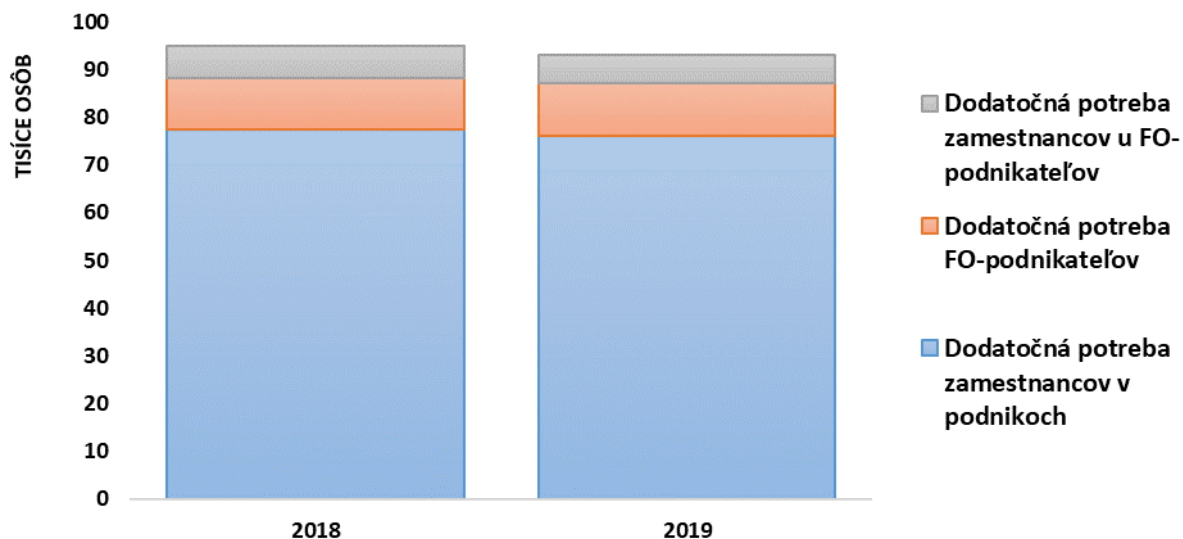
V nasledujúcich rokoch sa očakáva postupný pokles celkovej dodatočnej potreby trhu práce v SR. Zatiaľ, čo v roku 2018 bude na trhu práce dodatočne potrebných 95 tisíc osôb, v roku 2019 bude táto potreba na úrovni 93 tisíc osôb. Medziročný pokles dodatočnej potreby trhu práce tak nebude výrazný. V roku 2019 sa totiž očakáva len mierne utlmenie expanzie oproti roku 2018, ktoré však bude kompenzovať medziročný nárast náhrady pracovných síl.

Mierny pokles potrieb trhu práce bude podmienený predovšetkým poklesom dopytu po zamestnancoch v podnikoch a u fyzických osôb - podnikateľov. Naopak, celospoločenská potreba fyzických osôb - podnikateľov bude v dôsledku zvyšujúcej sa náhrady pracovných síl narastať z 10 500 osôb v roku 2018 na 11 000 osôb v roku 2019.

V roku 2019 dôjde ku zmene hlavných faktorov vytvárajúcich dopyt na trhu práce. Zatiaľ, čo v roku 2018 bude pri tvorbe pracovných príležitostí dominovať prevažne ekonomická expanzia, v roku 2019 sa ekonomická expanzia a náhrada pracovných síl približne vyrovnajú. Bod 2019 bude v skutočnosti

bodom zlomu v tomto vývoji, pretože od roku 2020 to bude predovšetkým náhrada pracovných síl tvoriaca prevažnú časť potrieb trhu práce.

Graf č. 0.2: Vývoj dodatočnej potreby pracovných síl v období 2018-2019

Zdroj: TRIXIMA Bratislava

Celospoločenská potreba fyzických osôb - podnikateľov bude v najväčšej miere zo všetkých kategórií podmienená náhradou pracovných síl. Spôsob jej uspokojenia je však výrazne odlišný od uspokojovania potrieb zamestnancov.

Náhrada pracovných síl bude pritom najvýznamnejším faktorom pri celospoločenskej potrebe fyzických osôb - podnikateľov, kde bude súčasne ekonomická expanzia záporná. To znamená, že v agregátnom ponímaní bude mierne klesať počet fyzických osôb - podnikateľov. V rokoch 2018-2019 sa očakáva pokles ich počtu o približne 4 tisíc. Tento trend však nie je nový, ich počet klesá kontinuálne za ostatných 10 rokov. Súčasne je však veková štruktúra fyzických osôb - podnikateľov omnoho viac naklonená k starším ročníkom, ako je to pri zamestnancoch. Očakáva sa, že v období rokov 2018-2019 odíde z trhu práce približne 26 tisíc fyzických osôb - podnikateľov. Po odčítaní zápornej expanzie sa tak očakáva, že spoločnosť bude dodatočne potrebovať doplniť 22 tisíc fyzických osôb - podnikateľov v rokoch 2018-2019.

Celospoločenská potreba fyzických osôb - podnikateľov je však odlišná od potrieb zamestnancov, pretože ich uspokojenie je omnoho flexibilnejšie. Zatiaľ, čo pri potrebe zamestnancov potrebujú zamestnávateľia osoby, ktoré sú schopné vykonávať danú činnosť, celospoločenská potreba fyzických osôb - podnikateľov je uspokojovaná trhom samotným. Potreby zamestnávateľov sú v omnoho väčšej

miere závislé na systéme vzdelávania a štruktúre absolventov prichádzajúcich na trh práce. Celospoločenská potreba fyzických osôb - podnikateľov je skôr definovaná množstvom tovarov a služieb, ktoré dopytuje spoločnosť.

V prípade nedostatku vhodných fyzických osôb - podnikateľov, ktorí by tieto tovary a služby realizovali, vzrastie ich cena rýchlejšie ako mzdy zamestnancov pri nedostatku pracovných síl u zamestnávateľov. V prípade rastu cien tovarov a služieb ponúkaných FO-podnikateľmi, spôsobeného ich nedostatkom, bude toto prázdne miesto na trhu relatívne rýchlo vyplnené konkurenciou. V konečnom dôsledku tak celospoločenská potreba fyzických osôb - podnikateľov môže byť uspokojená aj rozširovaním produkcie iných podnikov a fyzických osôb - podnikateľov.

Tieto javy môžeme sledovať aj v súčasnom období. Dlhodobý pokles počtu fyzických osôb - podnikateľov nie je v prevažnej miere spôsobený poklesom dopytu po ich tovaroch a službách, ale zaberaním ich oblasti podnikania inými živnostníkmi a podnikmi. To vždy neznamená, že fyzická osoba - podnikateľ bol z trhu vytlačený konkurenciou, ale pri jeho odchode z trhu práce nebol nahradený novou fyzickou osobou - podnikateľom, ale rozširovaním produkcie ostatných podnikateľských subjektov. Bez ohľadu na to, akým spôsobom bude celospoločenská potreba fyzických osôb - podnikateľov uspokojená, osoby budú v týchto oblastiach potrebné buď ako fyzické osoby - podnikatelia alebo ako zamestnanci v podnikateľských subjektoch zaberajúcich danú časť trhu.

V období rokov 2018-2019 príde na trh práce 108 tisíc absolventov stredných a vysokých škôl. Absolventi prichádzajúci na trh práce tak nepokryjú dopyt po pracovnej sile na trhu práce. Aj v nasledujúcich rokoch bude preto **v prípade správnych rozhodnutí decíznej sféry priestor na znižovanie nezamestnanosti** a počet voľných pracovných miest bude aj naďalej narastať.

V súčasnosti sme svedkami nezvyčajnej situácie na trhu práce, v ktorej Slovensko ešte v minulosti nebolo. Dopyt na trhu práce výrazne prevyšuje ponuku. To so sebou prináša pozitívne, ale aj negatívne efekty. Súčasný stav výrazne posilňuje postavenie zamestnancov na trhu práce voči zamestnávateľom. Zatiaľ, čo v minulosti mali na trhu práce navrch zamestnávateľa, ktorí si mohli vybrať z radov uchádzačov o pracovné miesto, dnes sú to práve zamestnávateľa bojujúci o každého zamestnanca. Táto situácia prirodzene vedie ku konkurenčnému boju na trhu práce vyúsťujúcemu do výrazného rastu miezd a znižovania nezamestnanosti. Počty voľných pracovných miest sú súčasne na historických maximách.

Takáto situácia bude na trhu práce v SR pretrvávajúť aj v nasledujúcich rokoch! Práve spojenie výraznej ekonomickej expanzie, odchodu z trhu práce najpočetnejších populačných ročníkov a príchodu na trh práce historicky najmenej početných ročníkov bude aj v období rokov 2018-2019 stupňovať nedostatok pracovných síl v SR. Zatiaľ, čo potreby trhu práce v podmienkach SR budú kumulatívne do roku 2019 na úrovni takmer 190 tisíc osôb, na trh práce príde len približne 108 tisíc absolventov. V optimistickom prípade, ak by sa všetci absolventi zamestnali v podmienkach SR, by sa dopyt zamestnávateľov uspokojil len na úrovni približne 57 %.

Aj v budúcnosti tak bude v podmienkach SR priestor na znižovanie nezamestnanosti, pretože zamestnávatelia budú musieť siahnuť aj na tých nezamestnaných, ktorých predtým považovali za ťažko uplatniteľných. Zamestnávatelia však môžu uspokojiť svoj dopyt aj pracovníkmi zo zahraničia, predovšetkým pracovníkmi z tretích krajín. Rovnako ho môžu uspokojiť aj občanmi SR pracujúcimi v zahraničí, ak by sa im podarilo ich finančne motivovať k návratu.

Umožniť zamestnávateľom zamestnávať cudzincov z tretích krajín je ekonomicky prospešné pre SR v prípade, že sa jedná o oblasti so skutočným nedostatkom pracovných síl. Avšak v prípade, že nedostatok pracovných síl je určený nesprávne, tak zahraniční pracovníci znižujú mzdy a zamestnanosť domáceho obyvateľstva. **Voľné pracovné miesta pritom nevyjadrujú nedostatok pracovných síl.**

Je nevyhnutné zdôrazniť, že zamestnávateľ má ekonomický motív (zisk) na rozdiel od štátu, ktorý má zabezpečovať čo najlepšiu situáciu v krajine a v spoločnosti. Tieto dva rôzne motívy spolu môžu kladne korelovať, ale nemusia. To znamená, ekonomická motivácia zamestnávateľov môže, ale nemusí byť pre štát a spoločnosť prospešná. Závisí to predovšetkým na opatreniach decíznej sféry. Pokiaľ štát vytvorí veľmi dobré podmienky na zamestnávanie cudzincov, automaticky to u zamestnávateľov spôsobí nižšiu motiváciu zamestnávať nezamestnané osoby, prípadne motivovať občanov SR pracujúcich v zahraničí vrátiť sa a pracovať v SR.

Ide o lavírovanie na tenkom ľade, pretože na druhej strane, v prípade skutočného nedostatku pracovných síl v jednotlivých oblastiach je nevyhnutné zamestnávateľom podať každú možnú pomoc pri obsadení pracovných miest, vrátane podpory zamestnávania zamestnancov z tretích krajín. Takýto krok je ekonomicky výhodný pre SR. V tomto prípade sú totiž zahraničné pracovné sily komplementárne⁵ k domácim pracovníkom a neznižujú úroveň ich zamestnanosti ani ich mzdy, rastie však agregátny počet zamestnaných osôb, úroveň produkcie, spotreby, ako aj daňových príjmov štátu.

⁵ resp. doplnkové. Pracovné sily nekonkurujúce domácejmu obyvateľstvu na trhu práce. viď napr. Borjas,2016

Avšak v prípade, že zamestnávateľ bude zamestnávať osoby zo zahraničia v oblastiach, kde existujú vhodné tuzemské voľné pracovné sily na výkon danej práce, **tak to negatívne ovplyvní domáce obyvateľstvo a ekonomiku SR.** V takomto prípade sú zahraničné pracovné sily substitučné, teda vytvárajú konkurenciu pre domáce obyvateľstvo a znižujú ich mzdy, zamestnanosť, spotrebu a nesú so sebou aj množstvo negatívnych celospoločenských problémov a prispievajú k spoločenskému pnutiu.

Preto je nevyhnutné, **aby decízna sféra pri povolení zamestnávať cudzincov z tretích krajín skutočne dbala na to, či v podmienkach SR neexistujú pracovné sily v daných oblastiach, resp. či pracovné miesta sú skutočne nedostatkové. Na kvalite práve tejto informácie závisí to, či Slovenská republika využije súčasnú pozitívnu situáciu vo svoj prospech alebo nie.** Pri identifikácii nedostatkových profesií je tiež dôležité zdôrazniť, že **voľné pracovné miesta nevyjadrujú potreby trhu práce!** Ako bolo identifikované aj v rámci terénnych prieskumov u podnikateľov a fyzických osôb - podnikateľov, približne dve tretiny voľných pracovných miest je tvorených bežnou fluktuáciou. V tomto prípade sa tak jedná predovšetkým o pracovné miesta, na ktorých z nejakého dôvodu nedokážu zamestnávateľia udržať pracovnú silu (napríklad v dôsledku nízkych miezd). **Považovať tento ukazovateľ za prioritný pri identifikácii nedostatkových profesií je preto metodicky nesprávne s možnými negatívnymi dopadmi na hospodárstvo v SR.**

Dodatočná potreba pracovných síl v priemysle v období 2018-2019 bude na úrovni takmer 47 tisíc osôb. Obchod bude potrebovať takmer 21 tisíc osôb. Z relatívneho pohľadu však bude najvyšší dopyt v IT sektore na úrovni približne 11 % súčasného počtu pracujúcich.

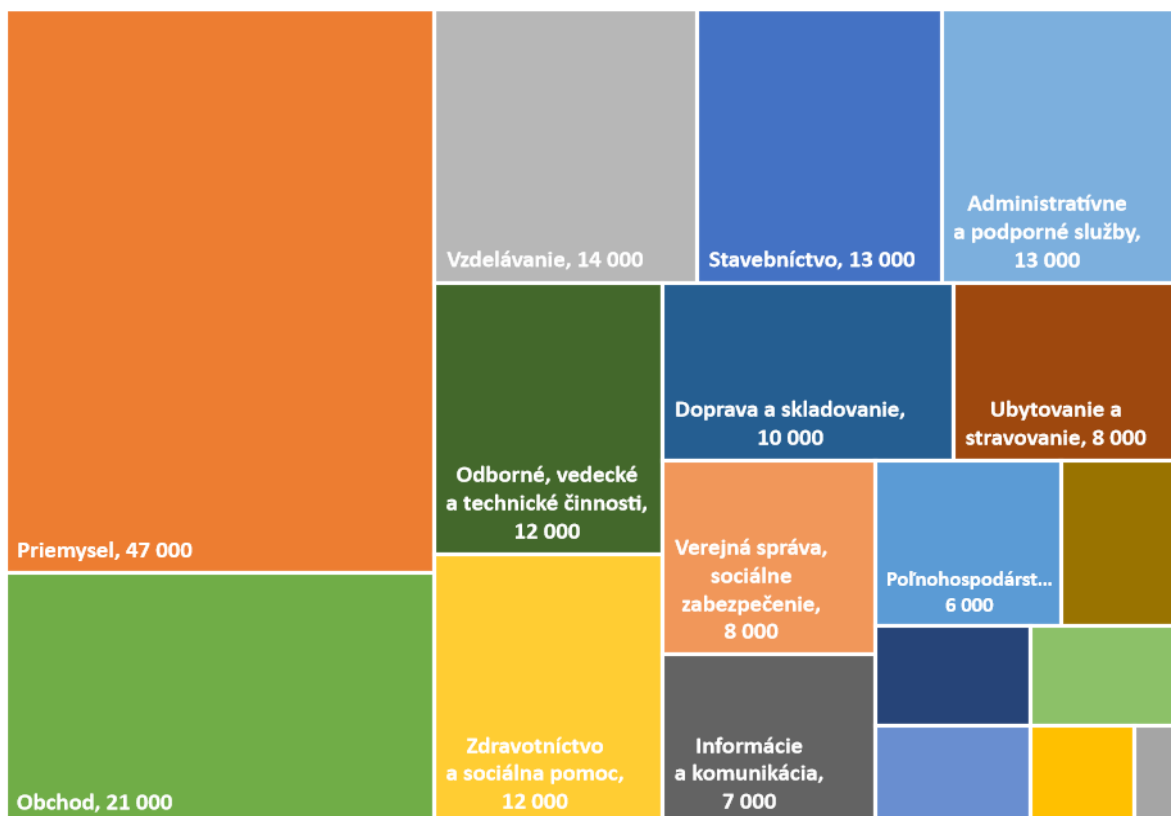
Dve početne najdôležitejšie odvetvia v SR, priemysel a obchod, budú dominovať potrebám trhu práce v SR aj v budúcnosti. Približne 36% pracovných príležitostí vytváraných v období rokov 2018-2019 bude práve v týchto dvoch odvetviach. V priemysle bude celková dodatočná potreba pracovných síl v období rokov 2018-2019 na úrovni 47 tisíc osôb, v obchode bude potreba trhu práce na úrovni približne 21 tisíc osôb. V oboch týchto odvetviach sa však očakáva postupný medziročný pokles expanzných potrieb trhu práce. V oboch odvetviach však bude rásť úroveň náhrady pracovných síl, ktorá bude kompenzovať mierny pokles ekonomickej expanzie v roku 2019. V priemysle bude len približne tretina pracovných príležitostí tvorených práve náhradou pracovných síl a do roku 2019 bude dominovať expanzia, v obchode bude mať náhrada pracovných síl podiel až 60 %.

Významný počet pracovníkov bude tiež v rokoch 2018 a 2019 potrebovať sektor vzdelávania (14 tisíc osôb) a stavebníctvo (13 tisíc osôb). V oboch prípadoch sa však jedná o odvetvia s vysokým podielom náhrady pracovných síl na celkových potrebách trhu práce. Vo vzdelávaní bude tvoriť

náhrada pracovných síl takmer 80 % celkovej potreby trhu práce do roku 2019, v stavebníctve bude náhrada pracovných síl na úrovni 70 %. Vyšší podiel náhrady pracovných síl na potrebe trhu práce bude mať len ťažba so 100 % podielom (všetky pracovné príležitosti budú vytvárané náhradou pracovných síl do roku 2019) a poľnohospodárstvo s takmer 80 % podielom náhrady pracovných síl na celkovej potrebe trhu práce. Na druhej strane, najnižšiu mieru náhrady pracovných síl na potrebách trhu práce na úrovni 16 % bude mať IT sektor, kde bude vo výraznej miere prevažovať ekonomická expanzia.

Pri analýze potrieb trhu práce je však nevyhnutné zohľadniť aj relatívne hľadisko, pretože práve to vyjadruje akútnosť nájdenia vhodných pracovníkov. Najvyšší podiel dodatočnej potreby pracovných síl do roku 2019 na zamestnanosti bude v IT sektore. Tento sektor so 68 tisíc pracujúcimi osobami nepatrí medzi najväčšie v podmienkach SR, preto ani jeho potreby trhu práce v absolútnom ponímaní nemôžu patriť medzi najvyššie. Dodatočné potreby pracovných síl v tomto sektore budú v období rokov 2018-2019 na úrovni presahujúcej 7 tisíc osôb. V relatívnom vyjadrení tak približne ku každému desiatemu pracujúcemu v IT sektore bude potrebné do roku 2019 doplniť ďalšiu osobu. Potreby trhu práce budú v tomto sektore na úrovni približne 11 % jeho súčasnej zamestnanosti. Aj z týchto dôvodov je práve IT-sektor jeden z tých, ktorý pociťuje akútny nedostatok pracovných síl za kľúčový pre budúcu konkurencieschopnosť v národných ale aj medzinárodných podmienkach.

Graf č. 0.3: Dodatočná potreba trhu práce v odvetviach národného hospodárstva v období 2018-2019 v osobách

Zdroj: TREXIMA Bratislava

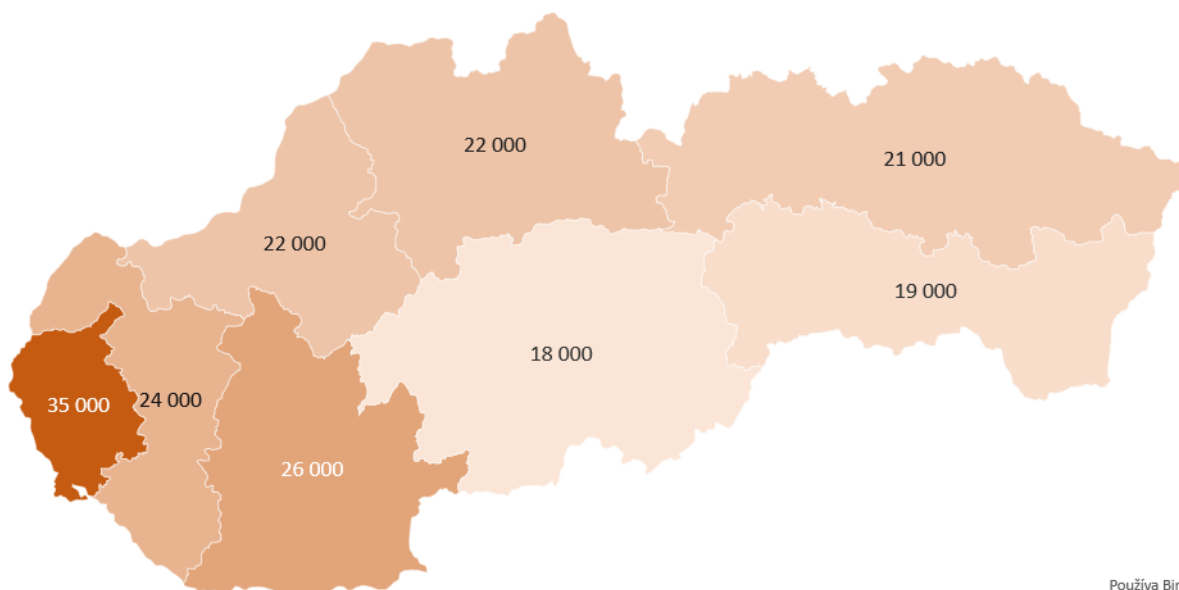

Najvyššia dodatočná potreba pracovných síl na úrovni približne 35 tisíc osôb bude v období 2018-2019 v Bratislavskom kraji. Vysoká potreba trhu práce bude tiež v Nitrianskom kraji na úrovni 26 tisíc osôb. V ostatných krajoch bude štruktúra potrieb trhu práce vyrovnannejšia od 26 tisíc osôb v Trnavskom kraji po 18 tisíc osôb v Banskobystrickom kraji.

Bratislavský kraj je regiónom s najvyššou potrebou pracovných síl v období 2018-2019 na úrovni 35 tisíc osôb. V dôsledku významnej investície Jaguar Land Rover bude potreba trhu práce v Nitrianskom kraji tiež relatívne vysoká na úrovni takmer 26 tisíc osôb. Na druhej strane spektra sa s dodatočnou potrebou pracovných síl na úrovni 18 tisíc osôb nachádza Banskobystrický kraj, za ktorým nasleduje Košický kraj s celkovou potrebou pracovných síl do roku 2019 na úrovni 19 tisíc osôb.

Až 10 % podiel dodatočnej potreby pracovných síl v rokoch 2018-2019 na celkovej zamestnanosti bude mať Trnavský kraj, za ktorým v tomto relatívnom ponímaní bude nasledovať Nitriansky kraj s podielom 9 %. Na druhej strane, najnižší podiel potrieb trhu práce do roku 2019 na zamestnanosti bude v Košickom, Banskobystrickom a Žilinskom kraji, kde sa bude pohybovať na úrovni približne 7 %. V polovici krajov bude ekonomická expanzia v rokoch 2018-2019 nad náhradou pracovných síl. V Trnavskom kraji vytvorí ekonomická expanzia 58 % pracovných príležitostí. V Nitrianskom, Trenčianskom a Žilinskom bude ekonomická expanzia do roku 2019 tvoriť 52 % pracovných príležitostí. Vo všetkých ostatných krajoch bude prevaha náhrady pracovných síl nad ekonomickou expanziou.

Graf č. 0.4: Dodatočná potreba pracovných síl v období 2018-2019 podľa krajov SR v osobách

Používa Bing
© MSFT, Microsoft, Navteq, Wikipedia

Zdroj: TRIXIMA Bratislava

Špecialisti, kvalifikovaní pracovníci a remeselníci a operátori a montéri strojov a zariadení budú tvoriť polovicu celkovej dodatočnej potreby trhu práce do roku 2019.

Podobne, ako vo väčšine vyspelých krajín, aj v SR sa trend trhu práce uberať smerom k špecialistom. Napriek tomu však štruktúra potrieb trhu práce nekonverguje k najvyspelejším krajinám. Je to predovšetkým v dôsledku výrazného podielu potreby trhu práce pri montážnych pracovníkoch. V SR sa tak štruktúra potrieb trhu práce mierne polarizuje na potreby trhu práce s vysokou kvalifikáciou a nízkou kvalifikáciou, pričom stredná kvalifikácia je v úzadí.

V období rokov 2018-2019 bude približne 18 % celkovej potreby trhu práce tvorených dopytom po špecialistoch (potreba 34 tisíc osôb do roku 2019). Ďalších 17 % celkovej potreby trhu práce bude pri kvalifikovaných pracovníkoch a remeselníkoch (potreba 29 tisíc osôb do roku 2019), ako aj pri operátoroch strojov a zariadení (32 tisíc osôb do roku 2019). Tieto tri hlavné triedy zamestnaní tak budú tvoriť približne polovicu celkového dodatočného dopytu na trhu práce. Za nimi s dodatočnou potrebou na úrovni 27 tisíc osôb do roku 2019 a podielom 14 % na celkovej potrebe trhu práce nasleduje hlavná trieda zamestnaní pracovníci v službách a obchode.

Najvyšší, približne 65 % podiel expanzie na potrebe trhu práce bude pri operátoroch a montéroch strojov a zariadení a administratívnych pracovníkoch. Naopak, najvyšší podiel náhrady pracovných síl na potrebe trhu práce bude pri kvalifikovaných pracovníkoch v poľnohospodárstve na úrovni takmer 80 % a technikoch a odborných pracovníkoch so 62 % podielom náhrady pracovných síl na potrebách trhu práce.

Montážni pracovníci v strojárstve, vodiči nákladných automobilov a kamiónov, predavači, nastavovači a obsluhovači kovoobrábacích strojov budú tvoriť 10 % celkovej potreby trhu práce do roku 2019 v SR. Z vysokokvalifikovaných pozícií budú prevažovať špecialisti v účtovníctve, učitelia v základných školách, špecialisti v ošetrovatelstve a strojárski špecialisti, ktorí budú spolu tvoriť 5 % celkovej potreby trhu práce.

Pri sledovaní potreby trhu práce v jednotlivých zamestnaniach je nevyhnutné zohľadniť aj štruktúru zamestnaní v SR. V SR existuje viac ako 90 podskupín zamestnaní pri špecialistoch a 84 podskupín zamestnaní pri technikoch a odborných pracovníkoch. Na druhej strane, pri administratívnych a pomocných a nekvalifikovaných pracovníkoch existuje len približne 30 podskupín zamestnaní v každej hlavnej triede zamestnaní. Pri operátoroch a montéroch strojov a zariadení

a pracovníkoch v službách a obchode je ich približne po 40. To znamená, že pri zamestnaniach s postačujúcou nižšou kvalifikáciou sú potreby trhu práce omnoho viac koncentrované do niekoľkých zamestnaní. Z týchto dôvodov pri agregovanom pohľade na potreby trhu práce podľa podskupín zamestnaní sú v popredí predovšetkým nízko kvalifikované pozície, pretože sú súčasne omnoho početnejšie ako špecializované pozície. Je však potrebné mať na pamäti, že najväčší dopyt na trhu práce bude po špecialistoch, len tento dopyt je rozložený do trojnásobne vyššieho počtu podskupín zamestnaní, ako pri pomocných alebo administratívnych pracovníkoch.

V podmienkach SR sú 3 podskupiny zamestnaní, v ktorých celková dodatočná potreba trhu práce v rokoch 2018-2019 presiahne 5 tisíc osôb. Sú nimi upratovačky, montážni pracovníci v strojárскеj výrobe a vodiči nákladných automobilov a kamiónov. Okrem montážnych pracovníkov v strojárскеj výrobe bude v týchto zamestnaniach prevažovať náhrada pracovných síl. Predovšetkým pri upratovačkách a vodičoch nákladných automobilov a kamiónov bude náhrada pracovných síl tvoriť 60 % celkovej potreby na trhu práce.

Pri potrebe riadiacich pracovníkov budú dominovať riadiaci pracovníci v oblasti obchodu a marketingu, vo financiách a v priemysle a v oblasti zdravotnej starostlivosti. Dodatočná potreba pracovných síl v týchto podskupinách zamestnaní v rokoch 2018-2019 sa bude pohybovať na úrovni 600 až 900 osôb. Spolu budú tvoriť 28 % celkovej potreby riadiacich pracovníkov, avšak len 1,2 % celkových potrieb v SR. Zo špecialistov bude najväčšia potreba trhu práce pri špecialistoch v oblasti účtovníctva a finančnej kontroly na úrovni 3 tisíc osôb do roku 2019, tiež bude potrebných približne 2 tisíc učiteľov v základných školách a približne rovnaký počet špecialistov v ošetrovatelstve. Výrazná potreba trhu práce na úrovni približne tisíc osôb do roku 2019 sa očakáva tiež pri strojárskych špecialistoch a pedagogických a odborných pracovníkoch vo výchove a vzdelávaní. Tieto zamestnania budú tvoriť približne štvrtinu dodatočnej potreby trhu práce pri špecialistoch a 5 % celkovej potreby trhu práce v SR.

Technici vo fyzikálnych, technických vedách a doprave, odborní pracovníci v oblasti účtovníctva, odborní administratívni asistenti, elektrotechnici a energetici a zdravotné sestry budú s potrebou trhu práce do roku 2019 na úrovni tisíc až 2 tisíc osôb dominovať v hlavnej triede zamestnaní technici a odborní pracovníci. Spolu budú tvoriť približne tretinu potrieb trhu práce v tejto hlavnej triede zamestnaní a 3 % celkovej potreby trhu práce v SR.

V kategórii administratívnych pracovníkov budú výrazne žiadaní predovšetkým pracovníci v sklade s potrebou trhu práce do roku 2019 na úrovni presahujúcej 3 tisíc osôb, ďalej administratívni pracovníci v účtovníctve a všeobecní administratívni pracovníci. Tieto podskupiny zamestnaní budú spolu tvoriť takmer 50 % dopytu po administratívnych pracovníkoch a tri percentá celkového dopytu v SR.

Z pracovníkov v službách a obchode budú pri potrebe trhu práce najvýraznejší predavači, ktorých bude do roku 2019 potrebné doplniť viac ako 4 tisíc. Významný dopyt na úrovni 3 až 4 tisíc osôb do roku 2019 bude tiež pri pracovníkoch v oblasti súkromnej bezpečnosti a kuchároch. Čašníci a someliéri budú s potrebou na úrovni 2,5 tisíc osôb tiež dôležitým faktorom dopytu na trhu práce v budúcnosti. Tieto podskupiny zamestnaní pokrývajú takmer 50 % celkovej potreby pri pracovníkoch v službách a obchode v rokoch 2018-2019 a takmer 7 % celkovej potreby na trhu práce v SR.

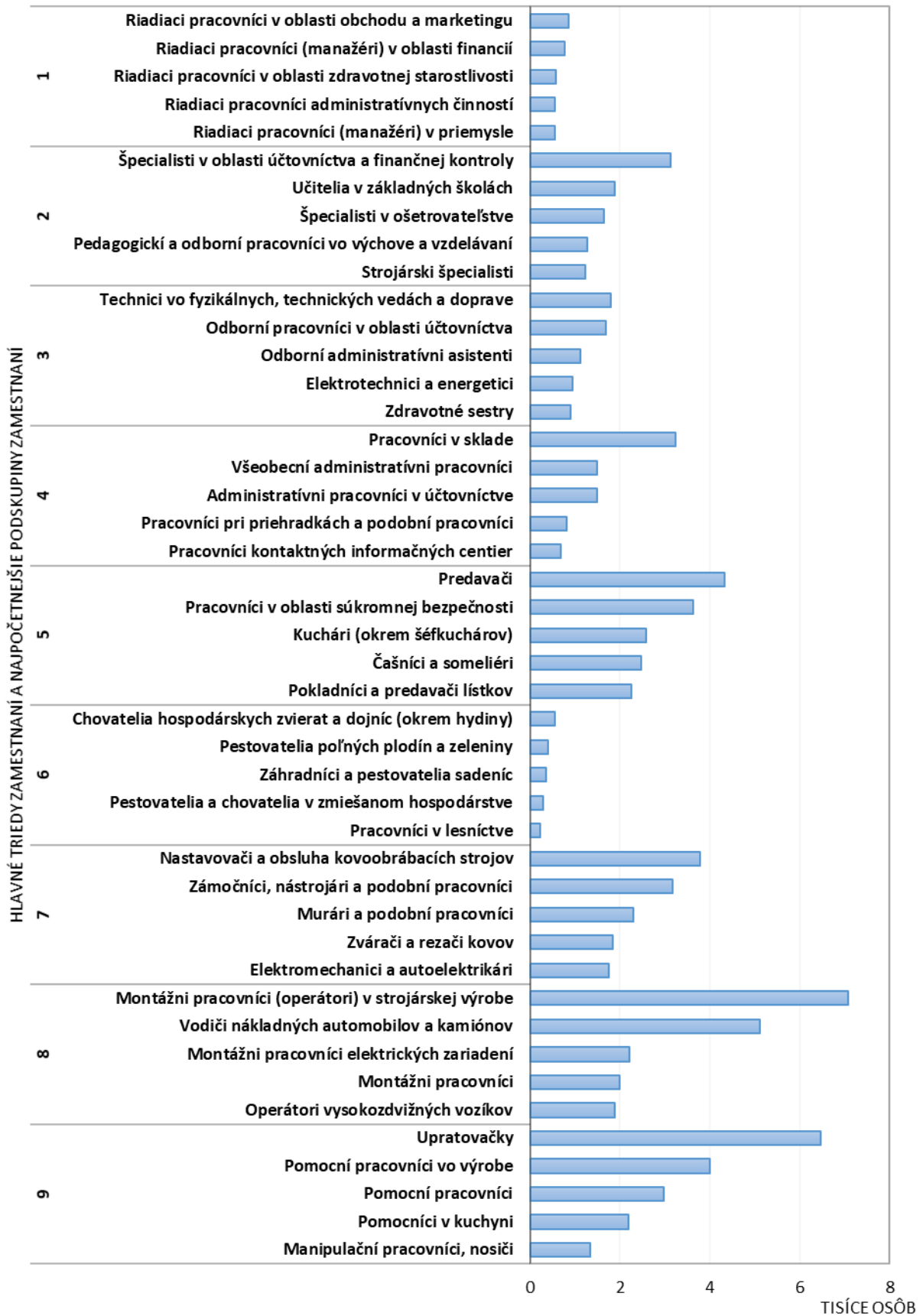
Až 24 % dopytu po kvalifikovaných pracovníkoch v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve do roku 2019 bude pri chovateľoch hospodárskych zvierat a dojníc okrem hydiny (potreba na úrovni približne 600 osôb). Približne 400 osôb bude tiež potrebné dodatočne doplniť na trh práce do roku 2019 v podskupine zamestnaní pestovatelia poľných plodín a zeleniny. Vo všeobecnosti a dlhodobo je však daná hlavná trieda najmenej početnou v podmienkach SR. Potreba trhu práce za všetky podskupiny zamestnaní nachádzajúce v tejto hlavnej triede SK ISCO-08 bude tvoriť len 1,2 % celkovej potreby trhu práce v SR do roku 2019.

Z kvalifikovaných pracovníkov a remeselníkov bude najvyššia potreba trhu práce pri nastavovačoch a obsluhu kovoobrábacích strojov a zámočníkoch, nástrojároch a podobných pracovníkoch. Dodatočná potreba pracovných síl v týchto dvoch podskupinách zamestnaní bude na úrovni približne 3-4 tisíc osôb do roku 2019. Významná potreba trhu práce bude tiež pri murároch, zváračoch a rezačoch kovov, elektromechanikoch a autoelektrikároch na úrovni 2 tisíc osôb do roku 2019. Uvedené zamestnania tvoria približne 44 % celkovej potreby kvalifikovaných pracovníkov a remeselníkov do roku 2019 a budú predstavovať 7 % celkovej potreby trhu práce v SR.

Montážni pracovníci v strojárkej výrobe a vodiči nákladných automobilov budú s dodatočnou potrebou pracovných síl na úrovni 5-7 tisíc osôb dominovať potrebe trhu práce v hlavnej triede zamestnaní operátori a montéri strojov a zariadení do roku 2019. Významný dopyt na úrovni 2 tisíc osôb bude tiež pri montážnych pracovníkoch elektrických a elektronických zariadení a operátoroch vysokozdvížných vozíkov. Tieto štyri zamestnania budú tvoriť viac ako polovicu celkovej potreby trhu práce v tejto hlavnej triede zamestnaní do roku 2019 a 7 % celkovej dodatočnej potreby pracovných síl v SR.

Najvýznamnejšia koncentrácia dopytu do niekoľkých zamestnaní je predovšetkým pri pomocných a nekvalifikovaných pracovníkoch, kde upratovačky s potrebou približne 6 tisíc osôb do roku 2019 budú tvoriť až 30 % celkovej potreby trhu práce pre pomocných a nekvalifikovaných pracovníkov. Významný dopyt na úrovni 2 až 4 tisíc osôb do roku 2019 bude tiež pri pomocníkoch vo výrobe a pomocníkoch v kuchyni. Tieto tri zamestnania budú tvoriť takmer 60 % celkového dodatočného dopytu po pomocných pracovníkoch v SR do roku 2019 a 7 % celkového dodatočného dopytu v SR do roku 2019.

Graf č. 0.5: Dodatočná potreba pracovných síl v najpočetnejších podskupinách zamestnaní podľa hlavných tried SK ISCO-08 v období 2018-2019

Zdroj: TREXIMA Bratislava

Najvyššia relatívna potreba na trhu práce vo vzťahu k počtu zamestnancov bude do roku 2019 pri aplikačných programátoroch, vývojároch softvéru, opatrovateľoch v zariadeniach pre staršie osoby, špecialistoch v oblasti sociálnej práce a poradenstva či zubných lekároch.

Pri sledovaní a analýze dodatočnej potreby pracovných síl je nutné vždy zohľadniť aj relatívne hľadisko vo vzťahu k počtu zamestnancov v jednotlivých členeniach. To totiž vo väčšej miere korešponduje s nedostatkom pracovných síl u konkrétnych zamestnávateľov. Je totiž rozdiel, ak zamestnávateľ zamestnáva 10 tisíc zamestnancov a bude potrebovať ďalších 100 osôb, ako keď tieto osoby potrebuje zamestnávateľ zamestnávajúci 200 zamestnancov. Zatiaľ, čo v prvom prípade zamestnávateľ potrebuje doplniť 1 % pracovných síl do zamestnania, druhý potrebuje doplniť až 50 % úrovne svojej zamestnanosti. Je teda zrejmé, že druhý zamestnávateľ pociťuje omnoho výraznejší nedostatok pracovných síl.

Najvyšší podiel dodatočných potrieb pracovných síl na zamestnanosti bude predovšetkým pri IT pozíciách, ale aj v oblasti zdravotníctva a sociálnych služieb. Pri podskupinách zamestnaní ako vývojári softvéru, aplikační programátori, opatrovatelia v zariadeniach pre staršie osoby, špecialisti v oblasti sociálnej práce bude podiel budúcej dodatočnej potreby trhu práce v rokoch 2018-2019 na súčasnej zamestnanosti predstavovať viac ako 20 %.

Počet uchádzačov o zamestnanie bude vďaka výraznému previsu dopytu nad ponukou naďalej klesať a v horizonte do roku 2019 sa ustáli na hodnote 163 tisíc osôb.

V rámci systému prognóz vývoja na trhu práce boli súčasne vyvinuté mikrosimulačné modely prognóz počtu a štruktúry uchádzačov o zamestnanie. Vďaka pretrvávajúcej ekonomickej expanzii v rokoch 2018-2019 sa očakáva ďalší výraznejší pokles počtu uchádzačov o zamestnanie na úroveň 163 tisíc v roku 2019. Ich počet tak do roku 2019 poklesne o približne 10 %. Závisí to však samozrejme od opatrení decíznej sféry, ktoré dokážu zvýšiť zamestnateľnosť uchádzačov o zamestnanie v SR. Vzhľadom na to, že absolventi prichádzajúci na trh práce pokryjú maximálne 57 % dopytu zamestnávateľov v nasledujúcich dvoch rokoch, v podmienkach SR bude potenciál aj na výraznejšie zníženie nezamestnanosti do roku 2019.

V krátkodobom horizonte 1 roka sa v krajskej štruktúre na počte nezamestnaných tradične najviac prejavia Banskobystrický, Prešovský a Košický kraj, pričom každý z nich bude mať približne 20 - 22 % z celkového počtu nezamestnaných SR (Banskobystrický kraj 16,7%). V krátkodobom horizonte nepredpokladáme zásadné zmeny, aj keď štruktúra nezamestnaných sa bude pozvoľna meniť: v najmenej rozvinutých okresoch sa bude zvyšovať podiel dlhodobo nezamestnaných a v ostatných okresoch krátkodobo nezamestnaných.

Veková štruktúra nezamestnaných je determinovaná starnutím populácie (kde do dôchodku odchádzajú silné povojnové ročníky narodené okolo roku 1955), sezónnymi výkyvmi (nárazový príchod absolventov v júni a septembri) a vysokou zamestnanosťou ľudí v strednom produktívnom veku. Z uvedených dôvodov predpokladáme, že v krátkodobom horizonte mierne poklesne počet nezamestnaných vo veku 20 – 39 rokov a mierne vzrastie počet nezamestnaných vo veku 40 a viac rokov, ako aj vo vekovej kategórii do 19 rokov.

Podrobné prognózy dopytu a ponuky na trhu práce realizované v tejto aktivite budú v ďalších aktivitách projektu prepojené a budú identifikované kategórie (zamestnania a odbory vzdelania) s najvyšším nedostatkom a prebytkom pracovných síl.

Dopyt na trhu práce nie je postačujúcim na určenie toho, či v danom členení bude nedostatok alebo prebytok pracovných síl. Práve výnimočná podrobnosť realizovaných prognóz dopytu a ponuky na trhu práce umožní v ďalších analytických aktivitách projektu prepojiť dopyt a ponuku na trhu práce a jasne identifikovať zamestnania a odbory vzdelania s nedostatkom a prebytkom pracovných síl, resp. absolventov. Na základe výnimočných a kontinuálne vyvíjaných metód prepojenia kategórií dopytu na trhu práce (zamestnanie, odvetvie) s vlastnosťami ponuky na trhu práce (dosiahnuté vzdelanie a kvalifikácia) bude realizovaná analýza budúcich disparít na trhu práce medzi ponukou a dopytom na trhu práce. Práve táto kategória je finálnou informáciou v oblasti prognóz vývoja na trhu práce určenou k relevantnému rozhodovaniu decíznej sféry v oblasti trhu práce a celoživotného vzdelávania. Na základe týchto informácií budú súčasne realizované odporúčania pre decíznu sféru.

Krátkodobá prognóza vývoja na trhu práce v roku 2017 zohľadňuje pokračovanie pozitívneho vývoja v národnom hospodárstve a na trhu práce v SR v rámci jednotlivých odvetví ekonomických činností a regiónov za rok 2017.

Hrubý domáci produkt, t. j. hodnota finálnych produktov (výrobkov a služieb) vytvorených rezidentskými jednotkami v SR, dosiahol za rok 2017 úroveň takmer 85,0 mld. EUR, a to s medziročným nárastom o 4,7 % v bežných cenách. **Hrubý národný dôchodok**, čiže súhrn všetkých finálnych výrobkov a služieb vyprodukovaných kdekoľvek na svete s použitím výrobných faktorov vlastnených rezidentskými jednotkami SR (t. j. hrubý domáci produkt upravený o prvotné dôchodky prijaté zo zahraničia a platené do zahraničia), dosiahol hodnotu približne 83,2 mld. EUR, a to pri medziročnom náraste o 3,9 % v bežných cenách.

Spotreba fixného kapitálu, ktorá vyjadruje hodnotu opotrebovania majetku v dôsledku produkčnej činnosti alebo poskytovania služieb, medziročne vzrástla o 1,6 % v bežných cenách na viac ako 16,4 mld. EUR. Čistý domáci produkt, t. j. hrubý domáci produkt po odpočítaní spotreby fixného kapitálu, tak dosiahol za rok 2017 hodnotu viac ako 68,6 mld. EUR, s medziročným nárastom o 5,5 % v bežných cenách. **Hrubý národný disponibilný dôchodok**, t. j. hrubý národný dôchodok po pripočítaní bežných transferov prijatých zo zahraničia a odpočítaní bežných transferov platených do zahraničia, dosiahol za rok 2017 hodnotu viac ako 82,3 mld. EUR, s medziročným nárastom o 4,6 % v bežných cenách. **Čistý národný disponibilný dôchodok**, t. j. hrubý národný disponibilný dôchodok po odpočítaní spotreby fixného kapitálu, bol za rok 2017 na úrovni približne 65,9 mld. EUR, s medziročným nárastom o 5,4 % v bežných cenách.

Tabuľka: Disponibilný dôchodok SR v bežných cenách v roku 2017 (v mil. EUR, indexy)

Ukazovateľ	Merná jednotka	Obdobie				
		1. štvrťrok 2017	2. štvrťrok 2017	3. štvrťrok 2017	4. štvrťrok 2017	1. až 4. štvrťrok 2017
Hrubý domáci produkt	mil. EUR b.c.	19 339,65	21 195,49	22 314,90	22 135,16	84 985,19
	indexy v b.c., romr = 100	103,90	104,50	105,00	105,40	104,70
Prvotné dôchodky prijaté zo zahraničia	mil. EUR b.c.	971,19	692,90	759,65	841,90	3 265,64
	indexy v b.c., romr = 100	100,70	95,00	96,50	109,00	100,40
Prvotné dôchodky platené do zahraničia	mil. EUR b.c.	1 193,94	1 221,54	1 330,82	1 341,16	5 087,44
	indexy v b.c., romr = 100	128,40	92,30	100,90	162,30	115,70
Hrubý národný dôchodok	mil. EUR b.c.	19 116,90	20 666,86	21 743,73	21 635,90	83 163,39
	indexy v b.c., romr = 100	102,50	104,90	105,00	103,30	103,90
	mil. EUR b.c.	18 911,78	20 458,04	21 502,95	21 386,09	82 258,86

Ukazovateľ	Merná jednotka	Obdobie				
		1. štvrťrok 2017	2. štvrťrok 2017	3. štvrťrok 2017	4. štvrťrok 2017	1. až 4. štvrťrok 2017
Hrubý národný disponibilný dôchodok	indexy v b.c., romr = 100	103,80	105,50	105,40	103,70	104,60
Spotreba fixného kapitálu	mil. EUR b.c.	4 049,25	4 061,69	4 111,18	4 154,30	16 376,42
	indexy v b.c., romr = 100	101,50	101,50	101,80	101,60	101,60
Čistý domáci produkt	mil. EUR b.c.	15 290,39	17 133,80	18 203,72	17 980,86	68 608,77
	indexy v b.c., romr = 100	104,50	105,20	105,80	106,30	105,50
Čistý národný dôchodok	mil. EUR b.c.	15 067,65	16 605,16	17 632,55	17 481,61	66 786,97
	indexy v b.c., romr = 100	102,80	105,80	105,70	103,70	104,50
Bežné transfery prijaté zo zahraničia	mil. EUR b.c.	228,21	197,32	174,49	175,09	775,11
	indexy v b.c., romr = 100	123,70	112,70	98,70	95,20	107,60
Bežné transfery platené do zahraničia	mil. EUR b.c.	433,34	406,15	415,26	424,90	1 679,64
	indexy v b.c., romr = 100	69,80	83,30	85,20	83,70	79,90
Čistý národný disponibilný dôchodok	mil. EUR b.c.	14 862,53	16 396,34	17 391,78	17 231,80	65 882,44
	indexy v b.c., romr = 100	104,50	106,60	106,30	104,20	105,40

Zdroj: Štatistický úrad SR Databáza DATAcube, NP Prognózy vývoja na trhu práce v SR II

V hospodárstve SR bola za rok 2017 vytvorená pridaná hodnota približne 76,6 mld. EUR, z toho najväčšia časť (22,3 %) v priemyselnej výrobe. V medziročnom porovnaní bol zaznamenaný nárast pridanej hodnoty v hospodárstve SR približne o 4,5 %, čo v absolútnom vyjadrení predstavovalo približne 3,3 mld. EUR. Najvýraznejšie medziročné prírastky pridanej hodnoty v absolútnom aj relatívnom vyjadrení boli zaznamenané vo veľkoobchode a maloobchode, oprave motorových vozidiel a motocyklov; doprave a skladovaní; ubytovacích a stravovacích službách.

Tabuľka: Pridaná hodnota podľa ekonomických činností v bežných cenách v roku 2017 (v mil. EUR)

Odvetvie ekonomických činností (SK NACE Rev. 2)	Pridaná hodnota (v mil. EUR)				
	1. štvrťrok 2017	2. štvrťrok 2017	3. štvrťrok 2017	4. štvrťrok 2017	1. až 4. štvrťrok 2017
Hospodárstvo spolu	17 524,63	19 052,49	20 189,42	19 859,24	76 625,77
A Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	484,81	638,14	1 108,45	532,22	2 763,60
B,C,D,E Priemysel spolu	5 115,56	4 363,61	4 770,31	6 147,96	20 397,45
z toho C Priemyselná výroba	4 265,19	3 741,85	4 029,84	5 042,94	17 079,83

Odvetvie ekonomických činností (SK NACE Rev. 2)	Pridaná hodnota (v mil. EUR)				
	1. štvrťrok 2017	2. štvrťrok 2017	3. štvrťrok 2017	4. štvrťrok 2017	1. až 4. štvrťrok 2017
F Stavebníctvo	726,55	1 268,60	1 907,07	2 019,16	5 921,38
G,H,I Veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov; doprava a skladovanie; ubytovacie a stravovacie služby	3 649,38	4 362,42	4 416,53	3 319,31	15 747,64
J Informácie a komunikácia	802,66	834,56	763,03	862,10	3 262,35
K Finančné a poisťovacie činnosti	704,82	896,68	681,57	497,37	2 780,44
L Činnosti v oblasti nehnuteľností	1 084,21	1 351,59	1 303,93	1 327,50	5 067,23
M,N Odborné, vedecké a technické činnosti; administratívne služby	1 673,50	1 937,14	1 693,95	1 522,76	6 827,35
O,P,Q Verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie; vzdelávanie; zdravotníctvo a sociálna pomoc	2 601,63	2 840,67	2 903,17	2 907,03	11 252,50
R,S,T,U Umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti	681,51	559,08	641,41	723,83	2 605,83

Zdroj: Štatistický úrad SR Databáza DATAcube, NP Prognózy vývoja na trhu práce v SR II

Tržby za vlastné výkony a tovar v roku 2017 boli v najvyšších objemoch vytvorené **v priemysle** (93,0 mld. EUR), vo **veľkoobchode** (29,0 mld. EUR) a v **maloobchode** (20,9 mld. EUR). Z hľadiska medziročnej zmeny vzrástli tržby vo všetkých odvetviach. Najvýraznejší nárast tržieb bol zaznamenaný v predaji a oprave motorových vozidiel (približne o 10,7 % na úroveň 6,4 mld. EUR) a v doprave a skladovaní (približne o 8,4 % na 7,2 mld. EUR). Najnižší nárast zaznamenali ubytovacie činnosti, a to o 2,1 %. Na tvorbe tržieb sa podieľal Bratislavský kraj väčšinovým zastúpením vo vybraných trhových službách, v predaji a oprave motorových vozidiel a v doprave a skladovaní. V Bratislavskom kraji sa taktiež vytvorila viac ako tretina objemu tržieb v ubytovacích činnostiach v SR.

Tržby za vlastné výkony a tovar v roku 2017 **v priemysle** v porovnaní s rokom 2016 vzrástli v stálych cenách približne o 2,9 %. Na tržbách sa najviac podieľal Bratislavský, Žilinský, Trnavský a Trenčiansky kraj. Medziročný rast tržieb zaznamenali všetky kraje okrem Trnavského a Žilinského. Najvýraznejšie vzrástli tržby v Prešovskom kraji (o 12,9 %), najnižší kladný nárast bol v Bratislavskom kraji (o 2 %).

Tržby z predaja do zahraničia za rok 2017 medziročne vzrástli približne o 3,1 mld. EUR, a to na hodnotu 54,9 mld. EUR. Pokles bol zaznamenaný iba v Žilinskom kraji, ostatné kraje vykázali nárast. Z regionálneho aspektu mal najväčší podiel na celoštátnych tržbách z predaja do zahraničia Bratislavský kraj, a to s objemom 15,5 mld. EUR. Najnižší podiel zaznamenal Prešovský kraj s objemom tržieb 2,5 mld. EUR.

Zamestnanci v priemyselných podnikoch za rok 2017 odpracovali takmer 0,7 mld. hodín, pričom najvyššie počty hodín odpracovali zamestnanci v Bratislavskom kraji a najnižšie v Banskobystrickom kraji. **Produktivita práce z tržieb** za vlastné výkony a tovar v priemyselných podnikoch s 20 a viac zamestnancami v celoslovenskom priemere dosiahla takmer 200 tis. EUR. Okrem Žilinského, Trnavského a Bratislavského kraja medziročne vzrástla vo všetkých ostatných krajoch, najviac v Prešovskom kraji (o 5 %). Najvyššiu hodnotu dosiahla produktivita práce z tržieb v Bratislavskom kraji a najnižšiu v Banskobystrickom kraji. Z hľadiska porovnania medzi jednotlivými okresmi SR najrýchlejšie rástla v okresoch Gelnica (takmer dvojnásobný nárast) a Košice III (viac ako jeden a pol násobný nárast). Pokles zaznamenalo 28 okresov, najvýraznejší medziročný pokles bol v okrese Trebišov (o 34,8 %).

V poľnohospodárstve tržby za predaj vlastných výrobkov za rok 2017 medziročne vzrástli o 3,6 %, a to na približne 1,7 mld. EUR. Väčšina z celkového objemu tržieb v poľnohospodárstve bola vytvorená v Nitrianskom a Trnavskom kraji, pričom takmer 1/3 celoštátnej hodnoty pripadala na Nitriansky kraj. Väčšina krajov zaznamenala rast tržieb od 6,1 % do 19,6 %. Mierny pokles objemu tržieb oproti predchádzajúcemu roku zaznamenali Bratislavský, Trnavský a Nitriansky kraj. Tržby za predaj živočíšnych výrobkov v SR spolu dosiahli 729 mil. EUR, s medziročným nárastom vo všetkých krajoch okrem Košického a Bratislavského. Tržby z predaja rastlinných výrobkov dosiahli za rok 2017 hodnotu približne 0,9 mld. EUR s medziročným poklesom o 0,7 %.

Stavy dobytku k 31. decembru 2017 predstavovali 440 tis. kusov, čo bolo v medziročnom porovnaní o 6,3 tis. kusov menej. Produkcia kravského mlieka v roku 2017 vzrástla o 0,5 % na takmer 1 mld. kg mlieka. Dominantné postavenie v produkcii mlieka patrilo Trnavskému kraju (187 mil. kg), nasledovanému Nitrianskym krajom. Stavy ošípaných vykazovali ku koncu roku 2017 celkovo 614 tisíc kusov, pričom medziročne vzrástli o 4,9 %. Stavy hydiny vzrástli v porovnaní s rokom 2016 približne o 10,1 % na viac ako 13 tis. kusov. Produkcia slepačích vajec za rok 2017 v porovnaní s predchádzajúcim rokom vzrástla o 2,4 %, a to na viac ako 1,2 mld. kusov.

V stavebníctve SR bol v roku 2017 zaznamenaný začiatok výstavby takmer 20 tis. nových bytov, z toho 70,8 % v rodinných domoch. Oproti roku 2016 to bolo o približne 1,5 tis. bytov menej, pričom štvrtina z týchto bytov pripadla na Bratislavský kraj. Najmenej bytov sa začalo stavať v Banskobystrickom kraji. Počas roku 2017 bolo v SR dokončených takmer 17 tisíc bytov, pričom takmer tretina z nich pripadala na Bratislavský kraj a najmenej bytov bolo dokončených v Banskobystrickom kraji (5,1 % z celkového počtu dokončených bytov v SR). Ku koncu roka 2017 bolo na území Slovenska rozostavaných takmer 75 tis. bytov, pričom najvyššou rozostavanosťou sa vyznačovali Bratislavský, Žilinský a Trnavský kraj.

Objem stavebnej produkcie za rok 2017 dosiahol hodnotu približne 5,14 mld. EUR, pričom nárast za rok 2017 predstavoval 3,0 % v rámci celej SR. Najvýraznejší nárast bol zaznamenaný v Trnavskom kraji (o 10,2 %) a Bratislavskom kraji (o 8,5 %), pokles stavebnej produkcie nastal v Prešovskom (o 6,4 %) a Žilinskom kraji (o 4,2 %).

Za rok 2017 sa v medziročnom porovnaní zvýšila produktivita práce na zamestnanca zo stavebnej produkcie podľa dodávateľských zmlúv v celoslovenskom priemere o 15,6 %. Jej hodnota predstavovala približne 127 tis. EUR, pričom najvyššia úroveň bola v Bratislavskom kraji a najnižšia v Prešovskom kraji. Medziročný nárast dosiahli všetky kraje, najmä Trnavský a Banskobystrický kraj.

Produktivita práce na zamestnanca zo stavebnej produkcie vykonanej vlastnými zamestnancami v bežných cenách v SR dosiahla približne 77 tis. EUR a medziročne vzrástla o 10,5 %. Zvýšila sa najmä v Trnavskom a Košickom kraji, pokles hodnoty tohto ukazovateľa nastal v Žilinskom a Prešovskom kraji.

Tržby za vlastné výkony a tovar v oblasti **dopravy a skladovania** za rok 2017 zaznamenali medziročný nárast o 9,3 %, a tak dosiahli v bežných cenách hodnotu približne 6,6 mld. EUR. Tržby v doprave a skladovaní medziročne vzrástli vo všetkých krajoch, najrýchlejšie v Žilinskom a Košickom kraji, kde to bolo o viac ako 20 %.

Za rok 2017 prepravili dopravné podniky spolu približne 163 mil. ton tovarov a 684 tis. osôb. Množstvo prepravovaného tovaru oproti roku 2016 vzrástlo o 3,2 % a počet prepravených osôb o 3 %. Za rok 2017 prepravili menej tovarov v porovnaní s rokom 2016 iba podniky Trenčianskeho kraja (o 5,1 %). Takmer 1,5-násobný nárast v preprave tovarov bol zaznamenaný v Košickom kraji. Počet prepravených osôb medziročne poklesol v piatich krajoch. Rast zaznamenali Bratislavský (o 8,1 %) a Trnavský kraj (o 3,4 %). Najmenej osôb využilo služby dopravných podnikov v Trnavskom a Trenčianskom kraji.

V odvetví **ubytovanie** za rok 2017 medziročne vzrástli tržby za ubytovanie o 6,9 % a dosiahli takmer 0,4 mld. EUR. Dominantný podiel na celkovom objeme tržieb pripadal na hotely a penzióny, najnižší na chatové osady a ubytovanie v súkromí. Z krajského pohľadu mali najvyšší podiel na celkových tržbách Bratislavský kraj (27,3 %) a Žilinský kraj (18,7 %). Podiel Prešovského kraja bol 15,9 %. Najmenšie podiely na tržbách mali Košický kraj a Banskobystrický kraj.

V roku 2017 sa oproti predchádzajúcemu roku zvýšil záujem turistov o SR a jej jednotlivé regióny. Služby ubytovacích zariadení využilo približne 5,4 mil. návštevníkov, čo predstavovalo medziročný nárast približne o 7 %. Návštevnosť zo strany slovenských občanov vzrástla o 7,2 %, záujem zahraničných návštevníkov bol vyšší o 6,7 %. Najvyššia návštevnosť bola evidovaná v Bratislavskom kraji, kde sa ubytovalo takmer 1,5 mil. hostí, z toho približne 64 % tvorili zahraniční návštevníci.

Kapacity v ubytovacích zariadeniach však boli v roku 2017 v SR využité iba na približne 31,0 %, pričom v jednotlivých krajoch sa ich využitie pohybovalo od 19,0 % v Košickom kraji do 41,0 % v Bratislavskom kraji.

Za rok 2017 dosiahli tržby v **informačných a komunikačných činnostiach** za podniky a fyzických osôb - podnikateľov s 20 a viac zamestnancami v SR úroveň 4,9 mld. EUR, pričom v porovnaní s rokom 2016 vzrástli o 3,8 %. Najväčšia časť z tržieb v rámci SR bola vytvorená v Bratislavskom kraji, s medziročným navýšením o 3,5 % oproti minulému roku. Rast tržieb vykázali aj Košický (o 17,9 %) a Žilinský kraj (o 7,7 %). V ostatných krajoch tržby poklesli, najvýraznejšie v Prešovskom kraji, a to až o 37,5 %.

Vybrané trhové služby, ktoré zahŕňujú činnosti v oblasti nehnuteľností, odborné, vedecké a technické činnosti, administratívne a podporné služby, ostatné vzdelávanie a pomocné vzdelávacie činnosti, umenie, zábavu a rekreáciu, ako aj ostatné činnosti, zaznamenali za rok 2017 nárast tržieb za vlastné výkony a tovar za podniky a fyzických osôb - podnikateľov s 20 a viac zamestnancami až o 20,6 %, a to na úroveň 11,6 mld. EUR. Takmer 75,0 % tržieb pripadalo na Bratislavský kraj, ktorý spolu s Košickým krajom zaznamenal najvýraznejší medziročný nárast tržieb.

Miera zamestnanosti za rok 2017 (t.j. podiel počtu pracujúcich vo veku 20 až 64 rokov na celkovom počte obyvateľstva v rovnakom veku a roku) vzrástla v medziročnom porovnaní na úroveň 71,7 % (t. j. o 1,3 p. b.). Najvyššia miera zamestnanosti za rok 2017 bola zaznamenaná v Bratislavskom kraji (79,2 %) a najnižšiu hodnotu dosiahol Košický kraj (65,1 %). Najvýraznejší nárast miery zamestnanosti bol zaznamenaný v Trenčianskom kraji (o 2,5 p. b.) a na druhej strane najmenší nárast miery zamestnanosti bol v Bratislavskom kraji, konkrétne o 0,5 p. b. Zamestnanosť vzrástla v súkromnom sektore výraznejšie, ako tomu bolo vo verejnom sektore.

Pracovné uplatnenie obyvateľstva SR sa v roku 2017 realizovalo v **takmer 600 tis. ekonomických subjektoch**, t. j. v podnikateľských subjektoch a neziskových inštitúciách spolu. Najvyššou početnosťou ekonomických subjektov sa vyznačoval veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov, ďalej stavebníctvo a priemyselná výroba (z toho najmä výroba kovov a kovových konštrukcií okrem strojov a zariadení; výroba drevených a papierových výrobkov, tlač; ostatná výroba, oprava a inštalácia strojov a zariadení). Podrobné údaje o početnosti ekonomických subjektov v SR za rok 2017 v členení podľa ekonomických činností prezentuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka: Ekonomické subjekty podľa ekonomických činností v roku 2017

Odvetvie ekonomických činností (SK NACE Rev. 2)	Počet subjektov za obdobie			
	1. štvrtrok 2017	2. štvrtrok 2017	3. štvrtrok 2017	4. štvrtrok 2017
Hospodárstvo SR úhrnom	574 549	584 806	591 483	597 272

Odvetvie ekonomických činností (SK NACE Rev. 2)	Počet subjektov za obdobie			
	1. štvrtrok 2017	2. štvrtrok 2017	3. štvrtrok 2017	4. štvrtrok 2017
AA Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	24 892	25 238	25 209	25 064
BA Ťažba a dobývanie	231	231	232	230
C Priemyselná výroba	69 906	71 561	72 664	73 382
CA Výroba potravín, nápojov a tabakových výrobkov	3 714	3 922	4 055	4 144
CB Výroba textilu, odevov, kože a kožených výrobkov	5 642	5 763	5 915	6 024
CC Výroba drevených a papierových výrobkov, tlač	13 715	14 059	14 267	14 403
CD Výroba koksu a rafinovaných ropných produktov	25	28	29	31
CE Výroba chemikálií a chemických produktov	463	474	491	504
CF Výroba základných farmaceutických výrobkov a farmaceutických prípravkov	31	30	30	30
CG Výroba výrobkov z gumených a plastových a ostatných nekovových minerálnych výrobkov	4 183	4 279	4 320	4 347
CH Výroba kovov a kovových konštrukcií okrem strojov a zariadení	28 020	28 570	28 897	29 097
CI Výroba počítačových, elektronických a optických výrobkov	1 027	1 129	1 203	1 249
CJ Výroba elektrických zariadení	1 530	1 545	1 577	1 593
CK Výroba strojov a zariadení inde nezaraďovaných	1 534	1 565	1 587	1 606
CL Výroba dopravných prostriedkov	479	531	567	581
CM Ostatná výroba, oprava a inštalácia strojov a zariadení	9 543	9 666	9 726	9 773
DA Dodávka elektriny, plynu a studeného vzduchu	531	532	535	535
EA Dodávka vody, čistenie a odvod odpad. vôd, odpady	1 514	1 535	1 567	1 585
FA Stavebníctvo	90 296	92 924	93 956	94 706
GA Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	121 223	120 959	120 461	120 181
HA Doprava a skladovanie	20 475	20 962	21 315	21 659
IA Ubytovacie a stravovacie služby	19 232	19 482	19 621	19 651
JA Nakladateľské, audiovizuálne a rozhlasové činnosti	5 560	5 616	5 720	5 775
JB Telekomunikácie	312	306	308	309
JC IT a ostatné informačné služby	15 660	16 158	16 669	17 117
KA Finančné a poisťovacie činnosti	11 606	11 844	12 047	12 258
LA Činnosti v oblasti nehnuteľností	17 680	17 973	18 229	18 426
MA Právne a účtovnícke činnosti	54 198	55 326	56 395	57 252
MB Vedecký výskum a vývoj	825	836	846	863
MC Ostatné odborné, vedecké a technické činnosti	20 125	20 662	21 110	21 486
NA Administratívne a podporné služby	33 858	34 757	35 408	36 047
OA Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	3 241	3 240	3 233	3 233
PA Vzdelávanie	11 291	11 443	11 627	11 809
QA Zdravotníctvo	10 252	10 256	10 273	10 245

Odvetvie ekonomických činností (SK NACE Rev. 2)	Počet subjektov za obdobie			
	1. štvrtrok 2017	2. štvrtrok 2017	3. štvrtrok 2017	4. štvrtrok 2017
QB Rezidenčná starostlivosť a sociálna práca	2 502	2 484	2 443	2 431
RA Umenie, zábava a rekreácia	8 084	8 350	8 580	8 886
SA Ostatné činnosti	31 055	32 131	33 035	34 142

Zdroj: Štatistický úrad SR Databáza DATAcube, NP Prognózy vývoja na trhu práce v SR II